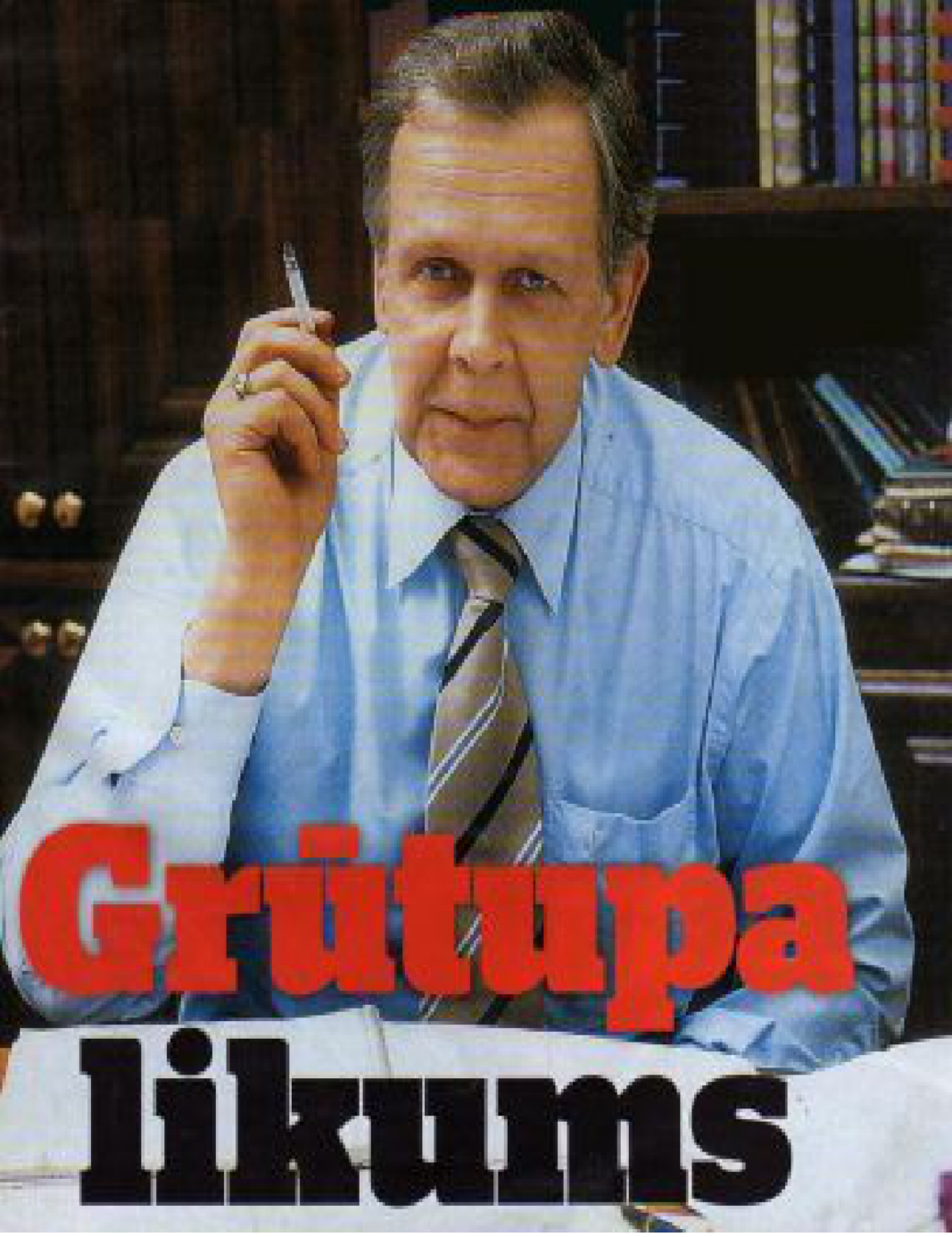
Grūtupa
likums

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Andris Grūtups
Izgriezumi no preses

Grūtupa telefona sarunas tika noklausītas, viņa birojs tika spridzināts. Baumoja, ka viņam uzlikts trīskāršs lāsts, acīmredzot sakarā ar viņa nostāju dažā politiski sensiblā lietā, tāpēc mūža gals būšot šausmīgs. Droši vien patiesība ir vienkāršāka un meklējama liktenīgos gēnos. Katrā ziņā ari Grūtupa vecākā māsa Gita Kataja bija mirusi no onkoloģiskas kaites.

- Andris Grūtups
- Kāpēc nošāvās advokāts Grūtups
- MŪŽA MĀJAS
- IN memoriam

Andris Grūtups

Baumoja, ka viņam uzlikts trīskāršs LĀSTS, acīmredzot sakarā ar viņa nostāju dažā politiski sensiblā lietā, tāpēc mūža gals būšot šausmīgs

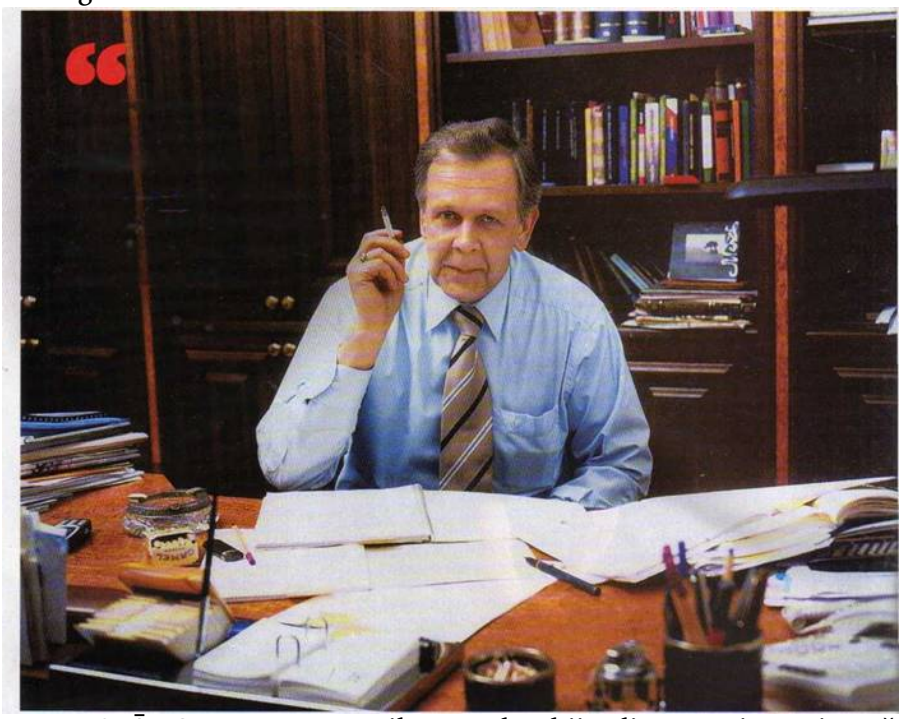

BIROJĀ. Grūtupa norma ilgus gadus bija divas paciņas cigarešu dienā

Leģionāra dēls

Pieminot māsu, pār šķietami nesatricināmā advokāta vaigu varējusi noripot arī daža asara. Atšķirībā no vecākiem, Gita viņam bija ļoti tuvs cilvēks. Tēvs, klarnetists un mūzikas pedagogs Jūlijs Valdis Voldemārs Grūtups (1908.01.06. 1981.06.12.) no ģimenes aizgāja, kad jaunākajam dēlam bija tikai trīs gadi, un faktiski Grūtups tēvam šo soli piedeva tikai mūža beigās, atbalstīdams grāmatas Pedagogs Jūlijs Grūtups. Pūšaminstrumentu spēles metodika iznākšanu. «Manam tēvam bija divas kaislības — mūzika un meitenes, un grūti pateikt, kura no tām bija galvenā,» Grūtups secināja, ka tai otrajai kaislībai viņam acīmredzot jāpateicas par savu nākšanu pasaulē. Jaunībā tēvs Andrim neko lielu nenozīmēja, ar viņu nākamais advokāts ticies ne vairāk kā reizi vai divas gadā un no viņa puses īpašus mēģinājumus viņu audzināt neesot jutis. Šādiem centieniem arī nebūtu lielas

ietekmes Andra spītīgā rakstura dēļ. Reiz, 1964.gadā, kad bija nomiris viņa vectēvs, pie bēru galda Grūtups seniors mēģinājis dēlu audzināt skolmeistariskā garā, bet tas piecpadsmitgadnieka maksimālismā viņam tā atcirtis, ka pie galda iestājies kapa klusums. Pēc tās reizes nekādi audzināšanas mēģinājumi netika veikti. Savukārt savas mātes Lidijas Filatovas (1912-1988) sakarā Andris Grūtups izteicies, ka viņa dēlu neesot īsti mīlējusi, it kā uzskatījusi, ka viņš ir ģimenes iziršanas iemesls.

Runāt ar Andri Grūtupu bija gan viegli, gan grūti, raksta 2012.gadā iznākušās grāmatas Grūtupa fenomens autors Andris Vilks: «Viņš spēj būt patīkams sarunu biedrs, ar kuru var nepiespiesti patērzēt par visdažādākajiem niekiem. Taču Andris mēdz būt arī racionāli apdomīgs monstrs. Piedevām vēl līdz slimīgumam aizdomīgs. Šķiet, ka Grūtupa kungs preparē katru viņam pateikto vārdu un vienmēr ir gatavs par pilnu patiesību pieņemt savas iztēles radītos zemtekstus.» Mātes nemīlestība varēja būt viens no šādiem pašradītiem iztēles zemtekstiem, lai gan Grūtupa jaunības vēlme pieņemt viņas uzvārdu liek dēla un mātes attiecības uzlūkot sirsnīgākā gaismā. Jaunībā lielais Dobeles dzērājs un huligāns rāvies padomju armijā, pats pieteicies dienestam un jau nozīmēts uz kāda paraugkuģa, bet, kad otrreiz aizgājis uz kara komisariātu, sev par lielām bēdām uzzinājis, ka no dienēšanas uz kuģa nekas neiznāks, jo viņa tēvs dienējis nepareizajā armijā, latviešu leģiona 19.divīzijā. Tad nu Andris gribējis mainīt uzvārdu, bet māte atrunājusi.

Latviešu jaunekļiem netipiskā vēlme dienēt krievu armijā Grūtupam acīmredzot radās, iztēlojoties un gribot atdarināt vectēvu. Ņikita Filatovs (1994-1915) pēc Maskavas Valsts universitātes Juridiskās un tautsaimniecības fakultātes absolvēšanas 1911.gadā tika iecelts par Kurzemes guberņas valsts kases kolēģijas sekretāru, sākoties Pirmajam pasaules karam, brīvprātīgi pieteicās frontē, piedalījās kaujās, saņēma apbalvojumus, ierakumos apsaldēja nieres un hospitālī mira.

Pirmais vīrieša pienākums

Armijā Grūtups tomēr tika, un intervijās šo pieredzi vērtējis ļoti atzinīgi, uzsvērdams, ka tur ieguvis izcilu fizisko formu, kuru lieliski uzturēja līdz pat liktenīgās slimības sākumam, un arī samazinājis alkohola lietošanas apjomu (no 1992.gada Grūtups to nelietoja vispār). Kareivīgu stāju viņš nezaudēja arī mūža galā Latvijas notikumu vērtējumos. Mūsu pēdējā intervijā šopavasar, kad advokāts iestājās par obligātā militārā dienesta atjaunošanu Latvijā, viņš Krievijas aktivitāšu dēj radušos jauno ģeopolitisko situāciju vērtēja ne tikai kā satraucošu, bet arī kā cerīgu, jo nācijas rūdot karš: «Nav ļaunuma bez labuma — šī konfliktsituācija mums dod izcilu iespēju mobilizēties! Mēs, atvainojiet par ķecerību, esam dzīvojuši tādā

starpkaru periodā. Tādā periodā pie varas raujas ierēdņi. Viņi pēkšņi iedomājas, ka var būt ministri, premjeri, parlamenta priekšsēdētāji un prezidenti. Bet, tiklīdz sākas konflikta situācija, viņus visus kak vetrom sdulo. Tiklīdz ierēdnis ir izsists no viņa komforta zonas, ierastā smuko tēžu komplekta, tā ir vāks. Atceros, reiz kāda žurnāliste jautāja ģenerālprokuroram Maizītim: «Ja būs konfliktsituācija, vai jūs iesiet Latviju aizstāvēt ar ieroci?» Viņš apmulsa: «Nu, ja es būšu vajadzīgs…» Kas tur īstam vīrietim, kurš dienējis armijā, būtu ko neatbildēt? Konflikta situācijā tavs pirmais pienākums ir ar ieroci rokā aizstāvēt dzimteni — savu māti, sievu, bērnus. To armijā vīrietim iemāca kā reizrēķinu.»

Šajā intervijā Grūtups pieminēja arī tēmu, par kuru vairākas reizes bija publiski izteicies pēdējos gados, par piekto kolonnu Latvijā. Vaicāts, vai Latvijā Putina īstenotās russkij mir atjaunošanas sakarā no tās būtu jābaidās, viņš atbildot pierādīja, ka mēdz arī izcelties ar visai kontraversālu viedokli: «Atbildu pilnīgi atklāti, citējot piemēru no Krievijas vēstures: 1941.gada oktobris, Maskava, vācieši vietām ir tikai 30-40 kilometru no galvaspilsētas. Virspavēlnieks pieņem lēmumu par speciālas motorizētas 5000 cilvēku lielas NKVD brigādes radīšanu, kuras vienīgais uzdevums ir izķert un uz vietas nošaut visus spiegus un tos, kuri var sabotēt. Vairs nekādu kriminālprocesa kodeksu, pavēle ir nošaut uz vietas! Būtu grēks neizmantot kaimiņvalsts vēstures pieredzi. Kāpēc ekstrēmā situācijā nevarētu darboties attiecīga Iekšlietu ministrijas brigāde, komplektēta no operatīvajiem darbiniekiem, kuru priekšrocība ir tā, ka viņi pazīst publiku' un militāristiem, kas neraustās, bet šauj? Rīgā pietiktu ar pusi tādas brigādes, kāda 1941.gadā bija Maskavā.»

Grūtupa likums

Ar izcilību beidzis Latvijas Valsts universitātes juristus, Grūtups sāka strādāt LPSR prokuratūrā, bet «nepareizā biogrāfija» ierobežoja talantīgā jurista karjeras iespējas, tāpēc 1980.gadā viņš pārgāja uz advokatūru. Paralēli visu mūžu viņu ir interesējusi vēsture. Šī interese tuvināja viņu politikai, tiklīdz radās tāda iespēja, proti, 1987. gadā. Ap to laiku vēstures zināšanas un padomju realitāte bija radījusi Grūtupā «zināmu nacionālu aizvainojumu — visus dokumentus vajadzēja aizpildīt krieviski, runāt krieviski, tā, it kā tādas neatkarīgas Latvijas nemaz nebūtu bijis». 1987.gada vasarā Grūtups ar sievu un bērniem sāka braukāt pa visu Latviju, lai apzinātu un koptu latviešu strēlnieku atdusas vietas. Kustībai paplašinoties, loģiski sekoja iestāšanās Vides aizsardzības klubā, kas tolaik bija politiska organizācija, padomju tanka novākšana Dobelē, dalība Latvijas Tautas frontē, un 1990.gadā Grūtups jau bija viens no deputātiem, kas 4.maijā balsoja par Latvijas neatkarības atjaunošanu. Valdis Birkavs Kārlim Leiškalnam stāstījis, ka viņam tieši Grūtups Atmodas

pirmsākumos pienācis klāt un teicis: «Vai nu tagad, vai nekad, un, ja nekad, tad kā mēs skatīsimies acīs saviem bērniem?»

Laiku no 1987. līdz 1992.gadam Grūtups sauca par vienu no skaistākajiem mūžā, jo vēlāk tautas un tās ievēlēto kalpu vienotības sajūta zudusi un par modes lietu kļuvusi deputātu lamāšana. Uz Saeimas vēlēšanām Grūtups vairs nekandidēja. Tad arī radās leģendas, ka viņš savām vajadzībām uzrakstījis namīpašumu denacionalizācijas likumu, lai pašam pietiktu darba līdz mūža galam.

KAPAVIETA.

Par piemiņas iemūžināšanu Grūtups parūpējās jau laikus

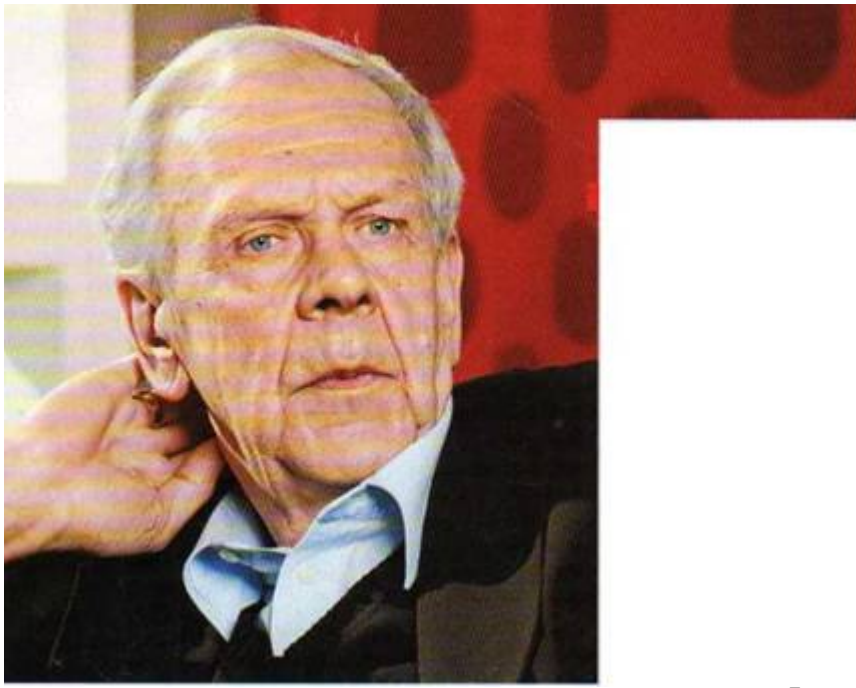

ANDRIS GRŪTUPS

FOTO MATISS MARKOVSKIS

Dzimis 1949.gada 5.maijā Dobelē mūziķa un mājsaimnieces ģimenē

1966.gads: beidzos Dobeles 1.vidusskolu

Dienējis padomju armijā 1977-gads: ar izcilību beidzis Latvijas Valsts universitātes Juridisko fakultāti Studiju laikā strādājis par krāvēju un kurinātāju

1977-I980.gads: strādājis LPSR prokuratūrā par nodaļas prokuroru

1980.-I99i.gads: Siguldas juridiskās konsultācijas advokāts Specializējies civiltiesībās Bijis PSKP biedrs

1987. gads: kopā ar entuziastu un domubiedru grupu uzsāk Latvijas neatkarības cīņās kritušo un latviešu strēlnieku pieminekļu un piemiņas vietu atjaunošanu un reabilitāciju

1988. gada pavasaris: iestājies vides aizsardzības klubā

1990.gads: ievēlēts LPSR Augstākajā padomē no LTF

1991-gads: nodibina A.Grūtupa advokātu biroju

1992.gads: pilnīgi atsakās no alkohola lietošanas.

1994-gads: Unibankas padomes loceklis

1994- gads: valsts prezidenta gunta Ulmaņa padomnieks

1995- gads: minēts kā viens no tiem, kas ieteicis andra Šķēles kandidatūru premjera amatam

1997. gads: nopratināts latvenergo «triju miljonu» lietas sakarā

1998. gads: minēts kā viens no tautas partijas pelēkajiem kardināliem

1998.gada decembris: sprādzienā izbirst A.Grūtupa advokātu biroja stikli

Minēts kā grāmatas Tiesāšanās kā ķēķis personāža Arņa Gūtupa prototips

2005.gads: uzņemts Latvijas Rakstnieku savienībā

Apbalvots ar III šķiras Triju zvaigžņu ordeni (2000.1;.) uniggi.gada barikāžu dalībnieka piemiņas zīmi Dēls Viktors, meita Liene Aizgājis no dzīves 2014-gada 15-jūnijā

Grūtups pats izteicies, ka Denacionalizācijas likuma nosaukšana par «Grūtupa likumu» esot precīza, jo viņš bija šā likuma izstrādes grupas vadītājs. Tajā laikā Grūtups arī bija viens no zinošākajiem namīpašumu lietās, jo jau padomju laikā advokatūrā viņam 76 procenti bija civillietu, un, tā kā padomju sistēmā nebija daudz lietu, par ko strīdēties, lielākā daļa strīdu bija par māju īpašumtiesībām. Tāpēc 1991.gadā, kad Denacionalizācijas likums tika pieņemts, Grūtups visu to, kas likumdošanā attiecās uz mājām un zemēm, zināja perfekti, 80.gadu otrajā pusē viņš kā advokāts bija iekarojis stabilas pozīcijas Vidzemes reģionā, un jau pirms 1991.gada, kad pārgāja strādāt uz Rīgu, ņēma arī Rīgas lietas.

Plaši izplatītos pārmetumus, ka Grūtups radījis likumu sava turpmākā biznesa interesēs, viņš nav kategoriski noliedzis, teikdams, ka pavisam bez personiskas ieinteresētības dzīvē vispār nekas nenotiek, un arī Denacionalizācijas likumu viņš nebūtu varējis radīt, ja tam nebūtu ļoti daudzu cilvēku atbalsta. Grūtups pats nevienu īpašumu denacionalizācijas ceļā nav atguvis, taču klienti, kuri to vēlējās, 90.gadu sākumā pie viņa stāvēja rindā. Ap gadu tūkstoša miju Grūtups denacionalizācijas procesu vērtēja pozitīvi, argumentēdams, ka īpašumu nevarēja sadalīt, nerēķinoties ar mantiniekiem. Ja likumā nebūtu atstāts ceļš bijušo īpašnieku mantiniekiem, to būtu sagrābuši tikai tie, kam ir nauda, un tad pretrunu augonis būtu samilzis vēl daudz sāpīgāk.

Advokātam Linardam Muciņam pozitīvākās atmiņas par Grūtupu saistās ar laiku, kad abi bija AP deputāti un darbojās ekonomikas komisijā. Šī komisija ielika nākamās uzņēmējdarbības pamatus, vadoties no uzskatiem, «kādi nu mums tajā laikā bija — ļoti liberāla pieeja». Denacionalizācijas likumu sakarā Muciņš par absolūtām muļķībām un meliem sauc apgalvojumus, ka to Grūtups sarakstījis savtīgās interesēs: «Šie likumi vispār ir īsi kā telegramma, pamatprincips bija viens — atjaunot īpašumtiesības! Skaidrs, ka dzīvojamo māju atdošana bija taisnīga. Šodienas parlaments vispār nespētu pieņemt tādus likumus, zarniņa par plānu. Protams, mums bija arī zināms revolucionārais romantisms un kļūdas.»

Arī ekspolitiķis Jānis Lagzdiņš, kurš Grūtupu atceras kopš kopdarbības otrajā Tautas frontes valdē, liekot roku uz sirds, var apgalvot, ka Grūtupu, izstrādājot denacionalizācijas likumus, nevadīja kādas merkantilas intereses. «Augstākajā padomē mēs bijām pārliecināti, ka mūsu misija ir atjaunot taisnīgumu, atjaunot to labo, kas bija, pirms mūs pārtrauca krievu okupācija. Viens no soļiem bija atdot īpašumus visvairāk cietušajiem, represētajiem, maksimāli nākt viņiem pretī, un šo īpašumu atguvēju lielākā daļa ir latvieši. Grūtupu vadīja absolūts ideālisms, pārliecība par to, ka tas ir taisnīgi. Turklāt vēlākajos gados kā advokāts viņš denacionalizācijas jomā darbojās ļoti maz.»

Politiski ietekmīgs

Jau Tautas frontes laikā Grūtups no pārējiem valdes locekļiem, atšķīries ar to, ka nevēlējās zīmēties pirmajās rindās, stāsta Jānis Lagzdiņš, piebilzdams: «Bet viņam bija man līdz šim brīdim neizprotama prasme iegūt autoritāti un ietekmi. Par autoritāti viņš kļuva, nevis cīnoties ar dūrēm, bet ar savu prātu. Andris nekad nepacēla balsi, bet tajās retajās reizēs, kad viņš uzstājās no Augstākās padomes tribīnes, viņš runāja šķietami klusi, bet ļoti loģiski un precīzi. Kad viņš runāja, zālē iestājās klusums. Viņš prata izvēlēties pareizos sadarbības partnerus un draugu loku. Tie bija ļoti ietekmīgi cilvēki. Milzīgu lomu spēlēja tas, ka viņa draugu lokā bija bijušie AP deputāti, kas ieņēma un joprojām ieņem ļoti ietekmīgus amatus. Tomēr galvenais ietekmes avots bija nevis draugi, bet Grūtupa īpašību kopums, kas cilvēkiem, kuri ar viņu kontaktējās un strādāja, lika viņu respektēt.»

KRIEVU RŪDĪJUMS.

Padomju armijā Grutups ieguva un līdz pat liktenīgajai slimībai uzturēja labu fizisko formu

1995.gadā pēc 6.Saeimas vēlēšanām, kad Bankas Baltija sabrukuma rezultātā valsti bija radusies smaga ekonomiskā situācija, Grūtups tika minēts kā viens no tiem, kuri prezidentam Ulmanim ieteikuši premjera amatam cilvēku, kuru advokāts vienmēr saucis par savu draugu, — Andri Šķēli. Kopš tā laika Grūtups ticis saukts par politiski ietekmīgu juristu, Tautas partijas kontekstā ari par vienu no tās pelēkajiem kardināliem, baumo pat, ka nosaukums «pumpainie» esot radies nevis no Tautas partijai tuvā grupējuma modes valkāt pumpainas šlipses, bet no pumpas Grūtupa vaigā. Kārlis Leiškalns uzskata, ka par Šķēles ieteikšanu Grūtups jāuzteic, nevis jāpeļ: «Viņš situācijā pēc 6.Saeimas vēlēšanām ieteica Šķēli, kurš uz valsts līdzekļu tērēšanu raudzījās pavisam savādāk nekā līdz tam. Tajā laikā tāds kā Šķēle valstij bija nepieciešams.»

Grūtupa netieša atbilde uz minējumiem, ka viņš varētu būt bijis Tautas partijas pelēkais kardināls, ir apgalvojums, ka viena politiska

spēka vai viena ekonomiska grupējuma apkalpošana ir bīstama, jo tad tu celies un krīti reizē ar to. «Labāk lai klientu ir vairāk, es tos nešķiroju pēc politiskās piederības vai tautības.»

Lielas aizdomas par Grūtupa godaprātu cēlās bēdīgi slavenajā «triju miljonu» lietā, kad advokāts tika turēts aizdomās kā galvenā figūra Latvenergo maksāto triju miljonu latu pazušanā. 1997.gadā tieši no Grūtupa biroja esot nākusi ideja Latvenergo parādu cedēt kādai ārzonas firmai, kas par starpniecības pakalpojumu paņēma trīs miljonus latu. Kas bija patiesie ārzonas īpašnieki, nav zināms joprojām. Par saviem pakalpojumiem šajā lietā Grūtups nopelnīja 250 000 latu. Uz jautājumu, kur palika trīs miljoni, advokāts ir atbildējis, ka nezina, neesot interesējies un tikai izpildījis savu šauro advokāta funkciju: «Ja es interesētos, kur mani klienti ņem naudu un ko viņi ar to tālāk dara, tad man neatliktu laika darbam. Es par to neinteresējos nekad, ļoti reti braucu skatīties īpašumus, par kuriem strīdos.» Andrejs Panteļējevs, kurš šajā lietā vadīja Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisiju un vēlāk izteicies, ka šī lieta salauzusi viņu kā politiķi, tagad izsakās samierniecīski: pārspīlēt Grūtupa lomu tādā nozīmē, ka viņš būtu bijis briesmīgais mafijas krusttēvs, kas visu bīdīja šurp un turp, ari nevajadzētu. «Tas tā īsti nebija. Viņš tomēr bija šaura profila speciālists. Es viņa lomu Latvijas vēsturē nedemonizētu.»

Pēdējais prieciņš

Grūtups nebija iedomājams bez savām Camel cigaretēm, kuru paciņas žuva uz gandrīz visiem viņa biroja radiatoriem, vēl mūža nogalē saukdams smēķēšanu par savu vienīgo prieciņu. Patiesībā viņa lielais prieks bija rakstniecība (Grūtupu līdz sirds dziļumiem varēja aizvainot minējumi, ka viņš varētu nebūt pats rakstījis savas grāmatas). Patērētāja kapacitātē arī glezniecība viņa sirdij bija tuva, vairāk klasika, piemēram, Jānis Rozentāls. Pret mūsdienu glezniecību advokāts izturējās diezgan rezervēti, atzina tikai atsevišķus meistarus, cienīja Maiju Tabaku un it īpaši Miervaldi Poli, kurš ir gleznojis ne tikai viņa portretu, bet arī citas tematiskas gleznas. Kā stāsta mākslas vēsturniece Anda Treija, Grūtups Polim pat devis skici, kurā norādījis, kādi cilvēki un kādi mūzikas instrumenti gleznā attēlojami, piemēram, Dobeles mūzikas skolas skolotāju grupas portreta bildē. Grūtups pats kādā intervijā portretu sakarā teicis, ka Grūtups un Leiškalns sen būs miruši, bet mākslinieku Poli tauta vienmēr atcerēsies.

Mūža nogalē Grūtups diezgan atklāti pārvērtēja daudzus savus un savu līdzgaitnieku 90.gadu sākuma ekonomiskos uzskatus un rīcību, tomēr ar denacionalizācijas likumu viņš lepojās vienmēr. Toties par kļūdu atzina atjaunotās Latvijas pirmo politiķu (sevi ieskaitot), bet it īpaši Ivara Godmaņa, tālaika uzskatus par ražošanas saglabāšanu, aizraujoties ar liberālajānt teorijām un skarbi kritizēdams no tām izrietošo pieņēmumu, ka ražošana Latvijai nav būtiska, jo šeit ir

tirdzniecības ceļi, tāpēc pietiks ar tiem, kā arī lauksaimniecību un bankām. Intervijā žurnālam Kapitāls 2011.gada beigās viņš meklē šādu teoriju ieviešanās iemeslus: «Pieļauju, ka pastāvēja noteikti spēki, kas vēlējās, lai Latvija atgādinātu Vāciju pēc Otrā pasaules kara

— kad eksistē tikai zemnieku saimniecības, savukārt ražošana ir vāji attīstīta. Jo visi jau saprot — tiklīdz parādās lielražošana, nācija uzreiz paliek spēcīga. Tiklīdz nav lielražošanas, arī nācija izčib.» Pensijas gados nācijas spēka un pašcieņas saglabāšana bija Grūtupa publisko rūpju lauks, šajā sakarā viņš pavisam nesen laikam gan izmantoja savu pelēkā kardināla tēlu, panākdams Krievijas patriarha Kirila vizītes atlikšanu.

Lai gan senāk Grūtups bija noliedzis vēlēšanos rakstīt atmiņas, pēdējā viņa grāmata Katarse ir autobiogrāfiska, to advokāts izdeva tikai pārsimt eksemplāros, uzdāvinot tuviem cilvēkiem. Pret apgalvojumu, ka par saviem grēkiem katram būs jāsamaksā, viņš izturējās ar bijību, apgalvoja, ka visu mūžu ievērojis pats savu principu kompleksu un vērtību sistēmu, un pēc tās vērtējis arī citus. «Nekas pārdabisks tur nav: katram jārūpējas par saviem bērniem, jātur vārds, nedrīkst nodot otru cilvēku, jāstrādā, nevis jāslaistās…» Savai aiziešanai Grūtups bija sagatavojies jau laikus, Pirmajos Meža kapos izveidodams sev greznus ģimenes kapus. Ja kāds par tiem izteica izbrīnu, advokāts tikpat vēsā mierā kā vienmēr atbildēja: skaudība jau ar nāvi nepāriet, mainās tikai formas.

Kāpēc nošāvās advokāts Grūtups

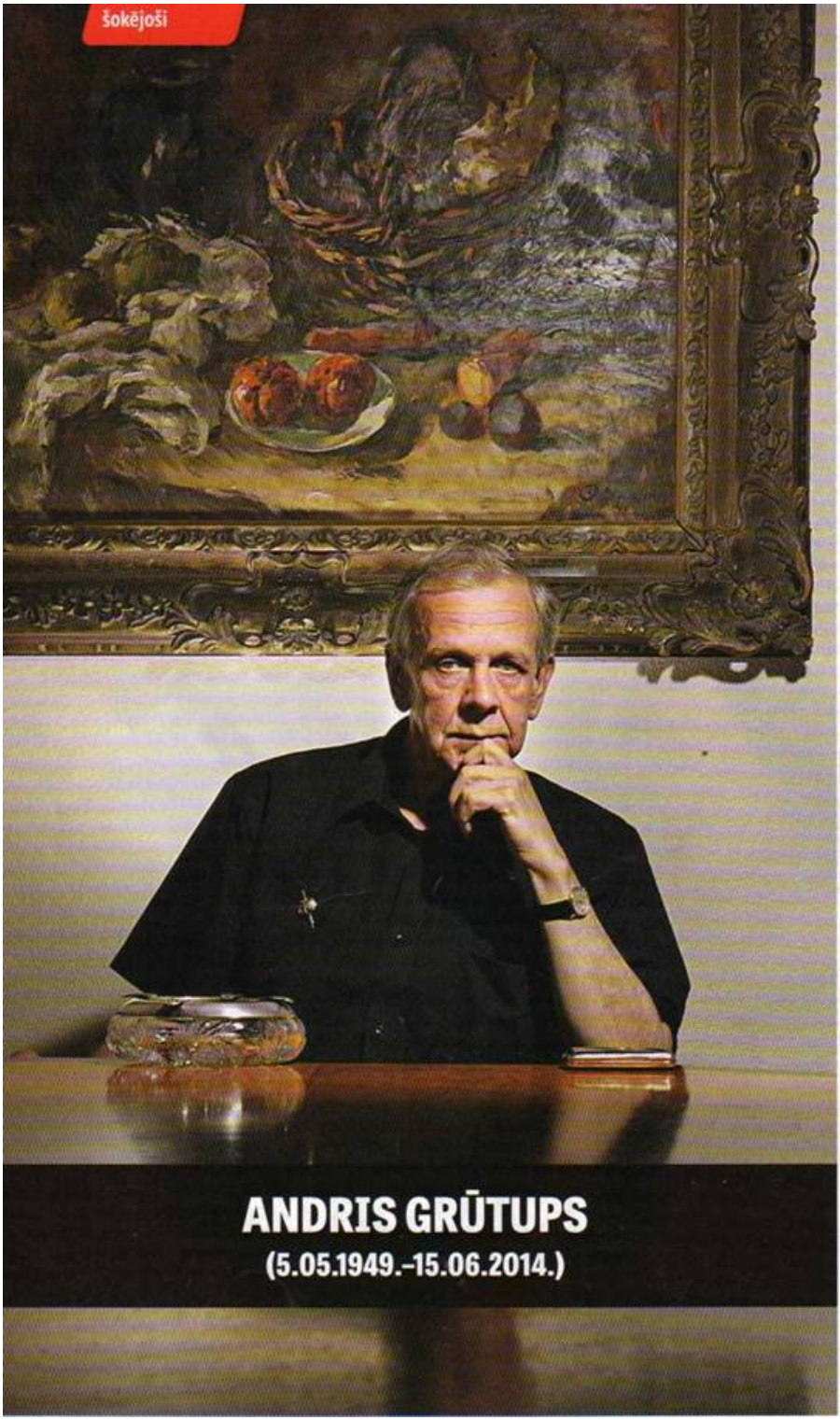

Pielika punktu pats

Šosestdien, 21. jūnijā, Rīgas Vecās Ģertrūdes baznīcā notiks atvadīšanās no advokāta Andra Grūtupa, viņu apbedīs Rīgas I Meža kapos. Pašlaik oficiālā informācija liecina, ka Grūtupa mirstīgās atliekas atrastas svētdienas vakarā viņa dzīvesvietā Rīgā, Vaļņu ielā 11. Policija pieļauj, ka advokāts nošāvies, taču apstiprinājumam pagaidām vēl notiek tiesu medicīniskā un ballistiskā ekspertīze.

Starp citu, šajā namā mitinās arī Valsts prezidents Andris Bērziņš.

Visticamāk, ka Grūtupa pēdējās pārdomas un pašnāvības iemesli izklāstīti viņa atstātajā pirmsnāves vēstulē, taču tās saturu zina tikai likumsargi un advokāta tuvākie cilvēki. Neoficiāla informācija liecina, ka Grūtups bijis dzīvoklī viens pats, policiju par notikušo jau dažas minūtes pēc liktenīgā šāviena informējuši advokātam tuvi cilvēki, kas arī mitinājušies šajā pašā dzīvoklī. Ierocis piederējis pašam juristam.

Pēc neoficiālas informācijas, Grūtupam bijušas smagas veselības problēmas, ja precīzāk onkoloģiska slimība. To radiostacijā «Baltkom» apliecinājis arī Saeimas deputāts, Grūtupa grāmatu tulkotājs Nikolajs Kabanovs. «Zinu, ka pēdējos gadus Andris slimoja ar onkoloģiju. Viņam bija ļoti nopietnas sāpes, taču viņš ar šo slimību cīnījās. Acīmredzot rezultātā viņš nolēma aiziet [no dzīves] pats, jo nevēlējās, lai viņu pamestu veselais saprāts. Mēdz būt tā, ka cilvēki saglabā bioloģisko dzīvību, bet zaudē cilvēcisko veidolu. Andris nolēma pielikt punktu pats,» saka Kabanovs.

Ar neizturamām sāpēm

Pēc »VZ« rīcībā esošās neoficiālās informācijas, Grūtupu pēdējos gados mocījis vīriešu lāsts prostata. «Andris Grūtups pēdējoreiz piezvanīja pirms nedēļas. Esot ko teikt latvju tautai. Telefoniski pasmaidījām, ka nu jau atkal būs par ko sulīgi parunāt un interviju uzrakstīt. Tad tiekamies?

Šī nedēļa iesākās ar šokējošu vēsti: svētdien īsi pirms pusnakts savā dzīvesvietā atrasts miris viens no pazīstamākajiem valsts juristiem Andris Grūtups. Iespējamais nāves iemesls pašnāvība nošaujoties. Kas lika advokātam ķerties pie tik radikālām metodēm, lai noslēgtu rēķinus ar dzīvi?

Jā, vienīgi… «Es vairs neizeju no mājas. Mēs varam intervēties tikai telefoniski,» viņš teica, piebilzdams, ka sāpes ir tik nomācošas, ka viņam šķiet artām viņš apgrūtinās visu pasauli, ja vien izies kaut kur ārpus sava mitekļa,» atvadu vārdos «Neatkarīgajā Rīta Avīzē» pauž publiciste Elita Veidemane. Lai gan sazināšanās bija plānota šajā nedēļā, advokāts to sagaidīt vairs nespēja… Pēdējā laikā Grūtups ārā izgājis tikai uz kādu stundiņu, balstoties uz spieķa, bet pēc tam atkal ieslēdzies četrās sienās. «Uzskatu, ka tā bija vīrišķīga rīcība: pārstāt mocīt gan sevi, gan savus tuvos ar pastāvīgām, neremdināmām sāpēm,» raksta Veidemane, un, cita starpā, šādam viņas vērtējumam ir pievienojušies ļoti daudzi.

Kā melnais Serafims ar trim pāri spalvām
Tas uzvilks
Un ļaudis nezinās, ka kungs
Tie vēlāk teiks: "Lūk, šodien viņš ir mirīs".
Teffi (atdz. A.G.)
9

Par savu smago slimību Grūtups zināja sen. »VZ« jau 2011. gada nogalē rakstīja par ļoti iespaidīgi noformēto kapavietu Zviedrijas melnā granīta memoriālu, kas pēkšņi bija uzradies pie Rīgas I Meža kapu ieejas.Tas gan nebija gluži likumīgi, jo šie ir daļēji slēgtie kapi, bet Rīgas domes noteikumi paredz daļēji slēgtā kapsētā mirušos atļauts apbedīt ģimenes kapavietās, savukārt jaunu kapavietu ierādīšana ir ierobežota. Kapavietu var paplašināt, ja daļēji slēgtajā kapsētā jau atrodas ģimenes apbedījums, taču to dara, pamatojoties uz dzimtsarakstu iestādes izdotu miršanas apliecību vai izziņu, bet ne agrāk. Šoreiz memoriāls «Melnā pērle» (tieši tā to sauc) radās agrāk, un, cik noprotams, tieši te tiks guldīts Grūtups. Pašvaldības amatpersonas toreiz taisnojās, ka šis memoriāls esot tikai «paraugs», kuru tur novietojusi akmens apstrādes firma, tomēr šī versija, protams, neiztur nekādu kritiku. Par minēto »VZ« publikāciju toreiz Ļoti sašutis bija pats Grūtups, kurš to uzskatīja par jaukšanos viņa privātajās lietās

un telefonsarunā raksta autorei uzkliedza, vai viņa zinot, ka viņam ir vēzis…

Augsta ranga politiķi pie ieroča ķeras reti. precedenti jau ir bijuši

Latvijā nav bieži gadījumi, kad pašnāvību izdara sabiedrībā pazīstamas, ar politikas augstākajiem ešeloniem saistītas personas, kur nu vēl izdara to nošaujoties. Taču šādi precedenti ir bijuši, tiesa, teju pirms 17 gadiem. 1997. gada 4. novembrī Latviju pāršalca neticama vēsts, ka savā dzīvoklī Rīgā, Druvienas ielā, nošāvies Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs Atis Kramiņš. Augsta ranga ierēdnis pašnāvību izdarīja ar sev piederošo «Makarov» tipa pistoli. Arī Kramiņš bija atstājis pirmsnāves vēstuli, kurā, pēc neapstiprinātas informācijas, par savu pašnāvības iemeslu norādījis konfliktu ar sievu. To pieļāva arī toreizējais Kriminālpolicijas priekšnieks Aloizs Visvaldis Blonskis, kurš bija stāstījis, ka Kramiņam bijis nopietns strīds ar sievu viņa pat pametusi dzīvokli.

«Melnā pērle» tā sauc šo memoriālu, kurā sev atdusas vietu jau sen iepriekš izveidojis Andris Grūtups.

MŪŽA MĀJAS

Pagāja tiktikko mēnesis, kad latvju zemi šokēja līdzīga vēsts šoreiz rēķinus ar dzīvi noslēdza augsta ranga «Latvijas ceļa» politiķis, Saeimas deputāts un arī Aizsardzības ministrijas parlamentārais sekretārs Andris Līgotnis, kura izvēle krita uz «Glock 19». Līgotnis nošāvās 14. decembrī, būdams savā Rīgas dzīvoklī. Arī toreiz par iespējamo pašnāvības iemeslu tika minēta smaga slimība, turklāt politiķi mocījusi vientulība Līgotnis sadzīvē bija ļoti noslēgts cilvēks.®

Andris Grūtups

• Dzimis 1949. gada 5. maijā Dobelē.

1977. gadā ar izcilību beidzis Latvijas Valsts universitātes Juridisko fakultāti. Pirms Atmodas strādājis LPSR Prokuratūrā par prokuroru, no 1980. gada bijis Siguldas juridiskās konsultācijas advokāts.

• 1988. gada rudenī Latvijas Tautas frontes 1. kongresā ievēlēts par LTF domes locekli. 1988. gadā ievēlēts par Augstākās padomes deputātu, bet

1990. gadā par LR Augstākās padomes deputātu. Piedalījies zemes reformas un citu ar īpašuma konversiju saistīto likumprojektu izstrādē. Namīpašumu denacionalizācijas likuma autors.

• 1990. gada 4. maijā kā AP deputāts balsoja par Latvijas neatkarību.

• 1995. gadā minēts kā viens no tiem, kas Valsts prezidentam Guntim Ulmanim ieteicis Andra Šķēles kandidatūru premjera amatam, bet 1998. gadā minēts kā viens no «pelēkajiem kardināliem», kurš atbalstījis Tautas partijas priekšvēlēšanu kampaņu.

• 2000. gadā apbalvots ar trešās šķiras Triju Zvaigžņu ordeni un 1991. gada barikāžu dalībnieka piemiņas zīmi.

• Grāmatu «Kā atgriezt nolaupīto», «Tiesu prakse un komentāri», «īpašuma reforma Latvijā», «Tiesāšanās kā māksla», «Beilisāde», «Ešafots», «Observators», «Maniaks» autors.

«Neesmu ne Rogaļova advokāts, ne soģis!»

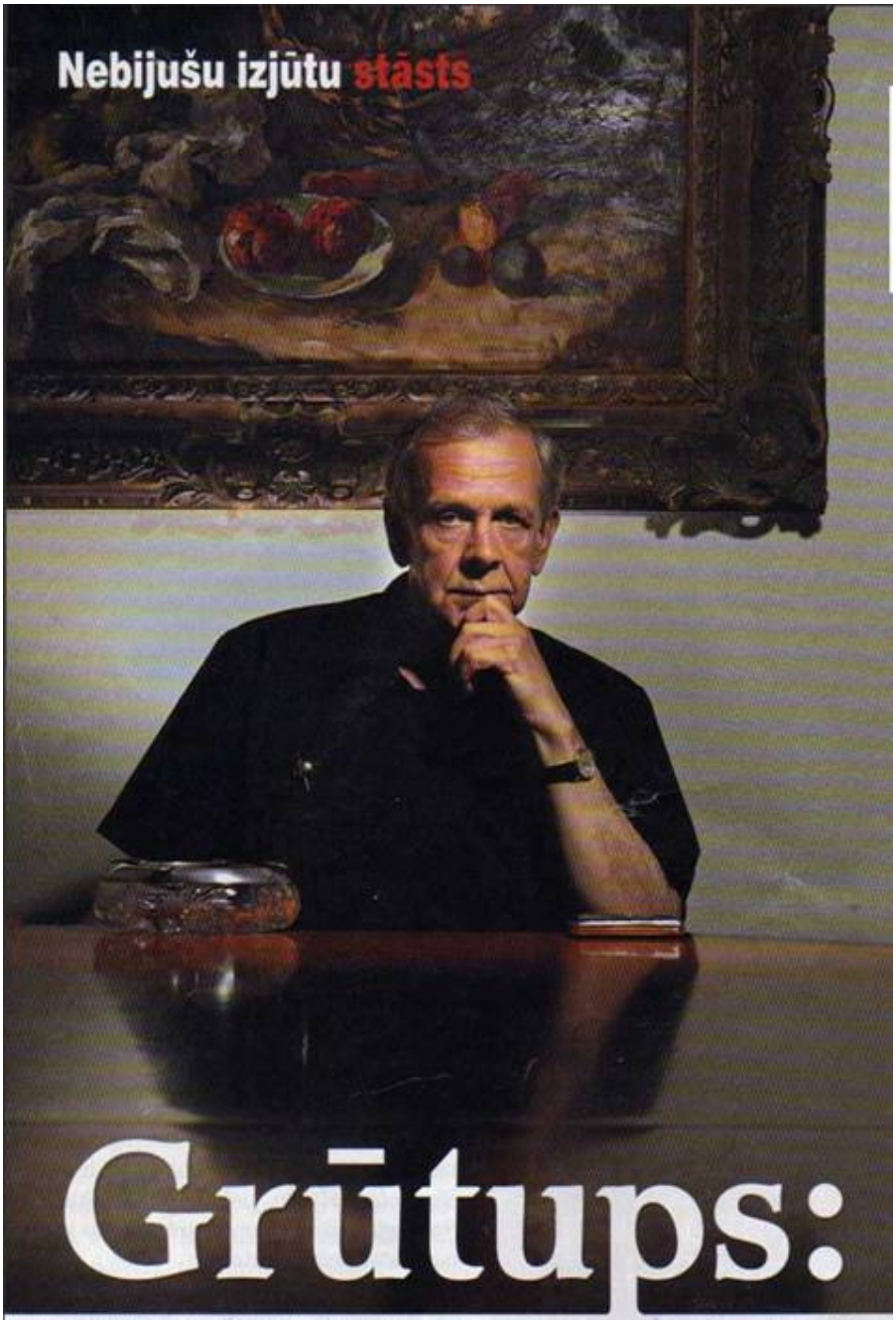

Advokāts Andris Grūtups uzrakstījis vēl vienu grāmatu, šoreiz par astoņdesmito gadu biedu slepkavu Rogaļovu. Tā ir arī autora vispersoniskākā grāmata, un viņš atzīst dažviet rakstot nav spējis valdīt emocijas.

Maniaks jau ir ceļā pie lasītājiem. Grūtups uzrakstījis vienpadsmit grāmatu, šajā žanrā jau sesto, tomēr sevi nesauc par rakstnieku. Saka: esot rakstītājs un priecājas, ka šai nodarbei tagad varot veltīt vairāk

laika. Viņš ir ar mieru IEVAS Stāstu lasītājiem pavērt savas radošās darbnīcas priekškaru. Grūtups neslēpj, ka jūtas mazliet noguris, iztukšots pēc saspringtā darba cēliena un tintes pudele jaunam darbam pagaidām nav piepildīta.

43 sējumi

No grāmatas idejas līdz realizēšanai pagājis gads. Andris Grūtups vērtē labs rādītājs!

- Pagājušajā pavasarī, aprīlī, uz ielas satiku bijušo Prokuratūras darbinieci Birutu Ulpi. Pļāpājām par šo un to, un es viņai palūdzu, lai iesaka kādu foršu lietu, par ko varētu uzrakstīt grāmatu. Man ik pa laikam uznāk vēlēšanās rakstīt. Visu ziemu biju studējis arhīva materiālus par Pērkonkrustu, taču neatradu nekādu dramaturģiju. Viņi tur nekā tolkom*1* nav darījuši, un tad arī neko jēdzīgu nevar uzrakstīt. Biruta teica: ņem Rogaļova lietu četrdesmit trīs sējumi, lasīsi kā romānu! Atcerējos jā, astoņdesmito gadu sākumā bija tāda baisa un skandaloza lieta. Tolaik strādāju LPSR Prokuratūrā par nodaļas prokuroru, vēlāk Siguldā un šad tad braucu pie kolēģiem uz Rīgu. Karstākais sarunu temats bija par maniakālo slepkavu un izvarptāju Staņislavu Ro, gaļovu. Prokuratūrā visi ar to lietu bija I pārņemti Latvijas vēsturē tāda nebii ja bijusi. Dzērām šņabi un skatījāmies | videomateriālus ar liecību sniegšanas 1 ierakstiem. Latvijā, šķiet, nebija nevie1 na, kas nebūtu dzirdējis par Rogaļovu katrs par viņu vismaz piecus teikumus noteikti varēja pateikt. Nenotveramā maniaka darbošanās plašā sabiedrībā bija radījusi milzīgas bailes. Es biju viens no nedaudzajiem, kas zināja, ka Rogaļovs ir iekšlietu ministra vietnieka Anrija Kavaliera aģents (domāju, vismaz deviņdesmit deviņi procenti cilvēku šo faktu nezināja), taču tā ari bija gandrīz visa informācija, kas manā rīcībā. Tāpēc, runājot ar Birutu un to atceroties, radās interese lietu izpētīt. Uz Jāņiem to saņēmu un pusotra mēneša laikā izlasīju. Sapratu jā, grāmata būs! Sākās rakstīšanas process. Riktīgi iepazinos ar aģentūras darbu. Paldies Dievam, vecie darbinieki to uzskata jau par vēsturi, tāpēc stāstīja atklāti. Lai gan man ir trīsdesmit gadu darba pieredze, kā advokāts un prokurors galvenokārt biju darbojies civillietās. Nu uzzināju daudz interesanta par milicijas aģentu jeb slepeno līdzstrādnieku darbu. Padomju laikā un vēlāk man pašam ir bijusi pieredze, ka mani kāds izseko, bet operatīvo darbinieku jeb mednieku izsekošana man bija kas jauns. Grāmatā to visu aprakstu atklāti.

Maniaka autors ir apmierināts ar paveikto. Kā parasti, viņš ir strādājis skrupulozi: ticies ar milicijas un prokuratūras darbiniekiem, mediķiem, cietušajām, slepkavas radiniekiem, pētījis fotogrāfijas, klausījies tiesu ierakstus, kas no magnetofona lentēm pārrakstīti diskos un vēlāk sagatavotas arī to stenogrammas.

- Rogaļovs bija neparasts cilvēks. Grūtups aizkūpina cigareti

un izpūš graciozu dūmu. Ar milzīgu pieredzi jeb, ja tā var teikt, perfektu augstāko izglītību cietuma akadēmijā. Ārkārtīgi veikls, vērīgs, ar labu atmiņu, apveltīts ar izcilu spēju analizēt. Ļoti labs runātājs brīvi varēja tērzēt ar ikvienu par jebkuru tematu. Viņam patika daudz un atklāti stāstīt, un viņam bija ļoti interesanta valoda. Tiesa, ar savu runātīgumu Rogalovs arī iekrita. Viņš noticēja leģendārajam psihiatram Kiršentālam, kas noziedznieku mudināja: jo vairāk par sevi atklāsi, jo lielākas izredzes, ka tiesa tevi atzīs par traku, respektīvi, nepieskaitāmu.

Kā iespējams, ka maniaks tik ilgi varēja darboties neatklāts? Grāmatas autors saka tāpēc ka viņš bija aģents.

- Faktiski Rogaļovam lika meklēt pašam sevi. Nu, ne tādā izpratnē, kā viens otrs, kad jautā: kas es esmu? (Iesmejas.) Milicijas aģenti saņem operatīvos ziņojumus izdarīta slepkavība un vadītājs vai rezidents viņus rakstiski informē par notikuma vietu un lietas apstākļiem. Lielāko daļu savu noziegumu Rogaļovs atklāja pats. Tie jau sen bija norakstīti, daudziem arhīva putekļi pāri… Varmāka ar tādu vieglumu inscenēja slepkavības kā pašnāvības, ka

Uzzina tiem, kam Staņislava Rogaļova vārds pagaidām neko neizsaka

Dzimis 1941. gadā. Tēvs poļu laukstrādnieks, 1941. gadā pazudis bez vēsts. Māte laukstrādniece, vecticībniece, vairākkārt sodīta. (Andris Grūtups: Visticamāk, par zagšanu vai spekulāciju.») Sodu izcietusi cietumā. Bērnu pametusi, kad viņam bija trīs mēneši. Līdz deviņu gadu vecumam zēns dzīvojis pie radiniekiem, pārsvarā pie tantēm Latgalē. Mācījies septiņgadīgajā skolā, pēc tam pusaudžu kolonija, kur formāli izsniegts atestāts par vidusskolas beigšanu.

Perversas seksuālas tieksmes Rogaļovam piemita kopš mazotnes tiesā viņš ir liecinājis par kopošanos arī ar aitām, kazām un citiem mājlopiem. (Grūtups: «Šai informācijai jāpielāgo ticamības koeficients, jo apsūdzētais, protams, gribēja, lai tiesa viņu atzīst par traku, tomēr, domāju, tas ir diezgan ticami.»)

Kopīgais cietumnieka stāžs divdesmit trīs gadi, galvenokārt sodīts par laupīšanu un izvarošanu. Varētu teikt, profesionāls kriminālists ar milzīgu pieredzi. Cietumā bijis autoritāte un tur arī savervēts par aģentu. (Grūtups: «Šis cilvēks gadiem ilgi bija seksuāls maniaks un milicijas aģents jeb slepenais līdzstrādnieks. Pēdējais slepkavību periods, par ko viņu tiesāja, apmēram pusotra gada laikā izdarītas desmit slepkavības un tikpat daudz nonāvēšanas mēģinājumu un izvarošanu, kopumā divdesmit viena epizode.») 1984. gada 14. maijā Ļeņingradā cietumā Staņislavam Rogaļovam izpildīja nāvessodu nošaujot.

apveda ap stūri gan izmeklētājus, gan prokurorus! Viņi pieķērās šai versijai un atzina: jā, izdarīta pašnāvība… Tiesa, aģents varbūt arī

ne vienmēr bija pārliecināts, ka slepkavība ir viņa roku darbs. Jo nevienu jau viņš tā īsti nebija gribējis noslepkavot. Rogaļovam bija perversa dzimumtieksme, un viņš izgudroja darbības shēmu: ievērojis objektu, to izsekoja, ieguva uzticību, izvaroja un guva apmierinājumu. Tipāži dažādi, vecums arī, maniakam svarīga bija tikai forma: gumi, krūtis, šasija… Piemēram, šāds citāts no liecības: «Man bija neērti, ka sieviete ir pie apziņas, tāpēc man vajadzēja viņu atslēgt.» Un varmāka ar žņaugšanu aizspieda upurim miega artēriju. Viena otra pēc tam atjēdzās. Rogaļovu neinteresēja, vai viņa ir dzīva vai ne. Maniaks ir psihiski slims cilvēks, ar izteiktām patoloģiskām tieksmēm, ko izraisa centrālās nervu sistēmas bojājums. Tādi cilvēki zvēri piedzimst, audzināšanai nav nekādas nozīmes. To apliecināja arī grāmatas konsultants psihiatrs. Latvijas teritorijā gadsimta laikā viens divi maniaki rodas, tomēr personas ar šādām nosliecēm diemžēl nav retums, tikai viņu darbībai nav tik dramatiskas sekas tik milzīgs skaits upuru īsā laikā. Viņiem cilvēka dzīvība nav nekas svēts. Lai gan Rogaļovs liecībās šad tad ir lietojis vārdu grēks, tomēr viņa pārliecība: «Tās ielasmeitas un maukas padumaješ toļko, ja ih zadušiV.*2* Nu, kas tur sevišķs? Kuram no tā kāds ļaunums? Viņas jau bija kritušas sievietes.»

Grāmatas autors maniaku nedz aizstāv, nedz nosoda. Izpētot lietas materiālus, viņš secinājis jā, daudzi upuri patiešām paši ir bijuši vainīgi, ka piesaistījuši slepkavas uzmanību.

- Pārsvarā tās bija sievietes, kam patika iedzert, patika vīriešu sabiedrība, viņas meklēja romantiskus piedzīvojumus. Rogaļovs bija izskatīgs un daiļrunīgs. Sievietes pat nenojauta, ka sastapušās nevis ar romantikas cienītāju, bet maniaku.
- Ja jūs būtu sieviete…? ieminos.

Grūtups sāk skaļi smieties.

- Nē, es nevaru ielīst sievietes ādā, godīgi saku! Jau sen vairs nelasu mīlestības romānus kad man bija septiņpadsmit, izlasīju Mopasāna Mīluli, līdz trīsdesmit pieciem gadiem izstudēju Balzaka darbus, un viss! Es nekad nerakstīšu mīlestības romānus.

Nebijušu izjūtu stāsts

Šo stīgu nejūtu, man nav lemts to saprast. Esmu klasisks vīrieša egoista tips.

- Bet vai jūs šo maniaku būtu spējis atkost kā jurists? tincinu.

Grūtups aizdomājas un pēc garākas pauzes atbild:

- Ar savu tagadējo pieredzi jā. Bet jaunībā… Izstāstīšu kādu gadījumu. Reiz Centrālajā stacijā gaidīju nakts vilcienu uz mājām, uz Dobeli. Pie manis pienāca kāds vīrietis, tāds draudzīgs, interesējās, kurp grasos doties, un piedāvāja laika kavēšanas nolūkā aiziet uz tuvējo kafejnīcu ieraut pa piecdesmit gramiem. Rudens, vēss, un es

ieintriģēts devos līdzi. Kafejnīca bija netālu, rindā daži cilvēki, bet mans jaunais paziņa saka: «Ai, gara rinda! Davai, iesim pie manis uz mājām!» Trīs četri cilvēki kas tad sociālismā tā par rindu?! Taču tas tikai apstiprināja manas aizdomas par šo tipu. Skaidrs, pederasts! Vazājas pa staciju, meklē upurus. Laikam viņa acīs izskatījos nevainīga božje ovečka*3* . Lai gan biju ļoti jauns un nepieredzējis, tomēr tik daudz prāta man bija, ka situāciju ātri sapratu. Neko neizrādīju, teicu: labi, ejam! Bet, kad izgājām no kafejnīcas, lūdzu, lai vīrietis mirkli pagaida, kamēr es piezvanīšu. Iegāju telefona būdiņā un… Viņš kā strāvas ķerts metās prom! Vēlāk, kad šo piedzīvojumu stāstīju, daudzi man neticēja, sacīja: ko muldi?! Taču es nebiju naivs, bet tikai pārdrošs. Fiziski biju kapitāli uztrenējies vingroju no agras jaunības un ar to pederastu noteikti būtu ticis galā!

Rakstīšanas bilance

Andris Grūtups izceļas ar augstu pašdisciplīnu. Viņa mājās par Maniaka tapšanas laiku vēsta uzskatāmais materiāls. Rakstītājs labprāt uzskaita: gatavojoties darbam, izveidojis piezīmes, kopumā rokrakstā ap divsimt lappušu; ik dienu uzrakstījis desmit piecpadsmit lappušu. Rakstīšanas ritms dzelžains ik dienu trīs stundas no rīta un tikpat pēcpusdienā. Jūtot, ka teikumi sāk veidoties pārāk gari, metis rakstīšanai mieru. Taču domāšanas process jau nebeidzas līdz ar rakstāmrīka nolikšanu malā Grūtupa mājās ir arī vismaz pussimts salvešu, kas aprakstītas, pusdienojot tuvējā restorānā.

- Apkalpojošais personāls, redzot, ka mani atkal pārņēmusi iedvesma, smaidīja un piedāvāja kārtīgu papīru. Es tikai atmetu ar roku nevajag! Doma jāpieraksta nekavējoties, un nav svarīgi, uz kā un kur.

Nenoturos nepavaicājusi, cik cigarešu Maniaka autors izsmēķējis. Viņš atbild zibenīgi:

- Rēķinām! Grāmatu uzrakstīju trīs mēnešu laikā. Tātad deviņdesmit dienas, dienā vidēji divas paciņas, kopā simt astoņdesmit.

No šā skaitļa pats mazliet samulst un kā taisnodamies piebilst:

Latvijas teritorijā gadsimta laikā viens divi maniaki rodas, tikai viņu darbībai nav tik dramatiskas sekas.

- Kad ir īsta rakstīšana, nekāda pīpēšana nesanāk, tikai kad doma apstājas vai jūtu, ka iet šķērsām. Protams, zinu, ka smēķēt ir kaitīgi, un, ja gribētu, varētu atmest. Pagaidām tikai trūkst motivācijas. Taču, ja mani, piemēram, ieliktu cietumā un ar to gribētu spīdzināt, neko nepanāktu es izturētu!

Grūtups nedz darbā, nedz grāmatu rakstīšanai neizmanto datoru. Viņam nepatīkot šis starpnieks starp galvu un roku.

- Manuskriptu pārraksta mans palīgs un pie reizes novērtē, vai mans domu gājiens bijis gana loģisks. Materiāla bija ārkārtīgi daudz, tāpēc ievērot sižeta līniju un veidot dramaturģiju nebija

vienkārši. Turklāt rakstīšana fiziski ir diezgan nogurdinoša. Jaunībā rakstīju laulības gultā gulēju uz sāniem un šraibēju. Tagad to daru ādas sofa vai saliecies deviņos līkumos pie kafijas galdiņa.

Maniaka pirmās lasītājas un viņa uzticamības personas ir Andra Grūtupa draudzene Nadežda un kādreizējā Prokuratūras Izmeklēšanas daļas priekšniece Rita Aksenoka, kura savulaik vadījusi Rogaļova lietas izmeklēšanu. Autors pats izvēlējies ilustratīvo materiālu un ir arī vāka autors, mākslinieciei tikai palūdzis sameklēt Goijas zīmējumu. Viņš palepojas, ka izdevies ieturēt savu stilu arī ar nosaukumu.

- Regulāri staigāju pa grāmatnīcām, pievēršu uzmanību arī grāmatu nosaukumiem. Bieži tie ir tik tizli, stulbi, zamudrennije*4* Daži ir tādi, ka to dēļ nav pat vērts grāmatu atvērt. Uzskatu, ka saturam jākoncentrējas nosaukumā, tas ir šā darba atslēga. Es, piemēram, ar nosaukumu Tiesāšanās kā māksla trāpīju kā naglai uz galvas. Reiz tiesā jauns advokāts, laikam gribēdams mani aizskart, pārfrāzēja, sacīdams, ka es demonstrējot tiesāšanos kā farsu. Atbildēju tikpat dzēlīgi labāk lai savā grāmatā izlabo drukas kļūdas un neveiklos teikumus. Bet kolēģi arī novērtēju tas bija asprātīgi!

Ar mīlestību

Grāmatas priekšvārdā autors minējis, ka savus varoņus viņš mīl un ciena. Korektore satraukta pārvaicājusi, vai Grūtups nav kļūdījies. Vai viņš patiešām mīlot un cienot maniaku Staņislavu Rogaļovu?!

- Paskaidroju nē, nevis Rogaļovu, bet sava stāsta varoni. Es pret viņu izturos ar pienācīgu cieņu, kā pret neparastu, slimu cilvēku, un grāmatā tas nav noslēpjams. Jā, es visu mūžu rokos pa miskasti, bieži lamājos vismaz trīsstāvu vārdiem, man ir uzaugusi bieza āda, daudz ko esmu piedzīvojis, tomēr autora dusmu izvirdumus te neatradīsiet, Andris Grūtups piemetina savā ironiskajā manierē. Un atvainojas lasītājiem, ka grāmatā ir diezgan daudz atklātu smagu ainu.

- Viss ir ņemts no lietas, nekas nav izdomāts, arhīvā materiālu tikai esmu pārstrādājis literārā formā. Trešajā daļā plaši izmantoju Rogaļova teicienus, mēģināju tos latviskot un pārstrādāt savā stilā. Salīdzinājumā ar iepriekšējām grāmatām kā rakstītājs esmu

pilnveidojies agrāk stilistiski biju nenoturīgs, bet tagad vairs ne. Galvenais ir atbrīvoties no liekvārdības. Manuprāt, rakstīšanas māksla ar minimālu vārdu daudzumu uzburt tēlu. Ja nevaru pateikt īsi, vispār atsakos!

Rakstot Belisādi, viņš zinājis pēdējo teikumu, bet ilgi domājis, ar ko sākt. Par Maniaka noslēgumu profesors Viesturs Vecgrāvis, kas darbu izlasījis viens no pirmajiem, pārmetis trūkstot ierasto grūtupisko beigu. Grāmata beidzas ar Staņislava Rogaļova nošaušanu un autora pārdomām par dzīvību un nāvi.

- Man šķita, ka neiederas ne paradoksi, ne joki, ne rotaļīgums. Negribu izlikties gudrāks nekā esmu un runāt par karmu,

likteni vai ko tamlīdzīgu. No tā visa es neko nesaprotu. Taču esmu daudz lasījis speciālo literatūru un zinu izārstēt maniaku nav iespējams. Kādā liecībā Rogaļovs atzinies: ik pa laikam viņam uznāk melnie, nenormālas klejošanas un seksuālas tieksmes un nekādas zāles nepalīdz. Nezinu, varbūt tas notika pilnmēnesī? Varbūt vajadzētu to pārbaudīt?… Bet vispār Rogaļovs bija slims, nepieskaitāms. Sods nošaujot juridiski bija taisnīgs, bet vai arī cilvēciski? Taču es nevienu nenosodu un arī neaizstāvu, tikai no malas paskatos… Tas viss manī ir radījis pārdomas par mūžīgiem, eksistenciāliem jautājumiem. Tie, kas kaut mazliet ir gatavi par to domāt, lasot sapratīs. Jaunie, kam neklājas par nāvi domāt, nesapratīs. Varu tikai pateikt, ka šī ir mana vispersoniskākā, visemocionālākā grāmata, tajā ir daudz no manas dzīves pieredzes, lai gan to neuzsveru. Pirmo reizi atklājos tik publiski esmu sasniedzis tādu emocionālās pieredzes līmeni, kad varu to atļauties… Kā zināms, cilvēks sāk novecot no trīsdesmit pieciem gadiem: pasliktinās atmiņa, rodas veselības problēmas, taču pieredze vēl jākrāj, lai vismaz sevi spētu novērtēt. Lai gan daudzi arī septiņdesmit piecos gados to vēl nespēj! Kāds muļķis piedzimis, tāds nomirs. Tas ir traki vecs un spītīgs muļķis, Andris Grūtups iesmejas un norāda: Tā arī ierakstiet! Tiesa, tie nav mani vārdi Krievijas vēstnieks kādreiz to teicis par Pēteri Stučku. Viņam te bijis mantojums, ko vajadzējis diplomātiskā ceļā nokārtot. Latvija bija demokrātiska valsts, taču Stučka, jau marasmātiķis, pasūtījis visus vienu māju tālāk. Vēstnieks noskaities un sacījis: «Starij i uprjamij durakV'» Toties es uz sevi spēju paskatīties ar ironiju tas palīdz dzīvot. Grūtups apmierināts virpina pirkstos jau nākamo cigareti.

Grāmatu gaidot

Interesanta sakritība Staņislavam Rogaļovam nāvessodu izpildīja 14. maijā, grāmata Maniaks iznāks 12. maijā.

Grūtups pavīpsnā: uz prezentāciju neatnāks ne grāmatas galvenais varonis, ne viņa pārinieks dažās laupīšanu un izvarošanu epizodēs iesaistītais kriminālists Aldis Svare, kas Rogaļovam bijusi tāda kā uzticamības persona, labs čoms. Cietumā pavadījis piecpadsmit gadu, atbrīvots no ieslodzījuma, nomiris ar vēzi.

Neieradīsies arī Rogaļova draudzene, faktiski civilsieva, Gunta, ar kuru viņš bija kopā pēdējā pusotra gada.

IN memoriam

PIEKTDIENA 20. jūnijs 2014

15. jūnija vēlā stundā Vecrīgā, Vaļņu ielā 11, atskanēja šāviens kaimiņos Valsts prezidentam Andrim Bērziņam. Policija saņēma izsaukumu pulksten 23.26, likuma sargi savā dzīvokli atrada mirušu Grūtupu ar šautu brūci krūtīs, līdzās viņa pistoli un pirmsnāves vēstuli. Kaut gan būs vēl ekspertīzes, visdrīzāk pensionētais advokāts rēķinus ar dzīvi noslēdzis pats. Maijā viņam apritēja 65 gadi.

Par mūža mājām gādāja pats

Jau pirms dažiem gadiem Grūtups sarūpējis sev mūža mājas pie 1. Meža kapu ieejas tapa iespaidīgs memoriāls no Zviedrijas melnā granīta, nosaukts par Melno pērli. Mūža māju autori to nodēvēja pat par senlatviešu altāri. "Ir savi iemesli," toreiz lakoniski izteicās Grūtups.

Pēdējos gadus Grūtupu mocīja vēzis. Skaļi viņš par to nerunāja, bet privātās sarunās neslēpa, ka var atļauties vienu garāku tikšanos dienā, bet pēc tam jāiet mājās dzert zāles. Viņš vairs neapmeklēja ne koncertus, ne teātri, aizgāja tikai uz filmas Sapņu komanda pirmizrādi, un arī tad bijis grūti nosēdēt.

Alkoholu Grūtups nelietoja vairāk nekā 20 gadu, toties varēja izsmēķēt divas paciņas labu cigarešu dienā: "Man pīpēšana sagādā prieku un baudu. Tie netikumi, kas to dod, nekaitējot dzīvei kopumā, nav liedzami. Neviens dakteris manā organismā saistībā ar smēķēšanu neko sliktu nav atradis. Man ir skaidrs, ka es nemiršu no smēķēšanas."

Izlīgums ar tēvu

Grūtups sarakstījis 12 grāmatas (Ešafots, Maniaks, Observators un citas). Slimības mocīts, pat guļus stāvokli, viņš nodevās rakstniecībai, paguva otrreiz laist klajā rediģēto Tiesāšanās kā māksla un finansēt

Mūzikas akadēmijas absolventes Dzintras Šleijas grāmatu par savu tēvu, mūziķi Jūliju Grūtupu var teikt, ka savā ziņā tas bijis izlīgums.

“Viņš mūsu ģimeni pameta, kad man bija trīs gadi,” atklāti teica Grūtups, kurš bērnībā palika Dobelē kopā ar māti, vecmāmiņu un brāli un māsu, kas bija gados vecāki. “Negāja viegli, bet pēc daudziem gadiem es tās lietas atdalu,” Grūtups pārkāpa pāri bērnības aizvainojumam un novērtēja tēva muzikālo veikumu, kurš pat izsūtījumā Tālajos Austrumos “kā gūsteknis ar ķerru tikai trīs dienas skraidījis”, nodibinājis un vadījis Klusā okeāna flotes bigbendu.

Jaunībā bijis traks puika

Nākamā miljonāra bērnība bija trūcīga, un dzīve varēja iegrozīties pavisam citādi. Jādomā, aizgājējs neņemtu ļaunā pavisam īsu ieskatu viņa grāmatā Katarse autobiogrāfijā, kas izdota mazā tirāžā, ne pārdošanai, bet paša izraudzītu cilvēku lokam.

Jaunībā Grūtupam, kaut galva bijusi laba, paticis uzdzīvot un izkauties, studijas filozofos pametis, taču pats arī sapratis, ka uzņemtais virziens ved uz nekurieni: “Jutu, ka ilgi tā nevarēšu… Absolūti dzīvei nederīgs un nevajadzīgs… Vien ballīšu čalis." Viņš pieteicās armijas dienestam vēl pirms oficiālā iesaukuma un mājās pārradās jau ar citu domāšanu un rūdījumu.

Grūtups var patikt vai nepatikt, bet savu dzīvi viņš veidoja pats ar izcilību izstudēja par juristu un, saprotot, ka tēva biogrāfijas dēļ padomju vara viņam liegs karjeras iespējas, no prokuratūras aizgāja un kļuva par advokātu. Viņam ir pārmests, ka gandrīz vai rakstījis spriedumus tiesnešu vietā, pats to noliedza.

Ziedoja baznīcām

Savu iekļaušanu miljonāru sarakstā advokāts nekad nekomentēja, bet bija gana pārticis, lai nodarbotos ar labdarības projektiem. Ar Grūtupa atbalstu atjaunoja Dobeles luterāņu baznīcu, dievnams ieguva arī unikālu svečturi Svētā Grāla formā.

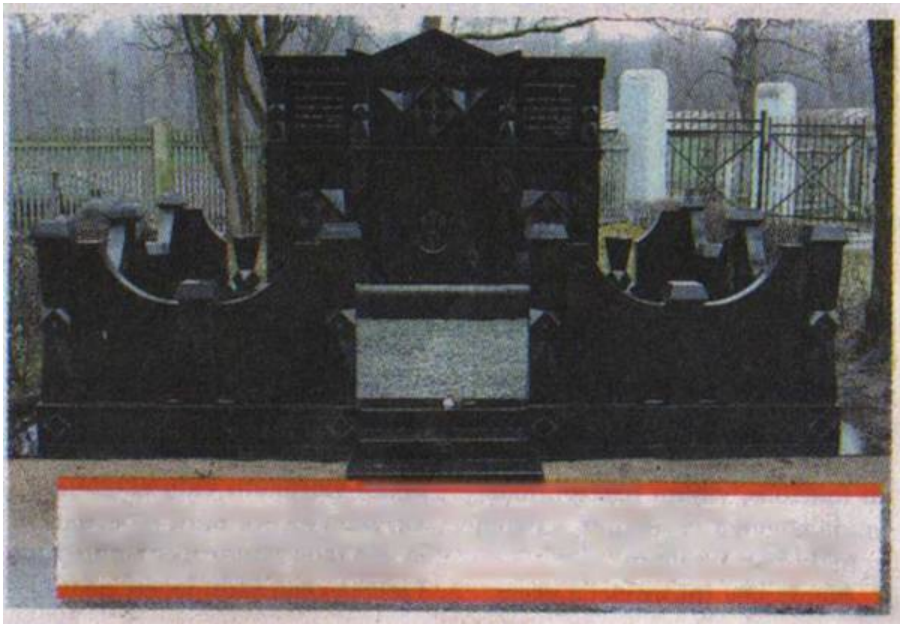

Mūža māju memoriālu Meža kapos aizgājējs sarūpēja sev pats. Atvadīšanās no Andra Grūtupa paredzeta 21. jūnija, pulksten 10 Vecās Ģertrūdes baznīcā, apbedīšana pulksten 13 Pirmajos Meža kapos.

"Dobele man ir dzimtā pilsēta, esmu tur skolu beidzis, man ir vēlme šo baznīcu padarīt greznāku un vērtīgāku," skaidroja Grūtups, kurš dievnama fasādes atjaunošanai ziedojis 42 000 latu, arī veco pilsdrupu valnis nostiprināts un mūzikas skolas zāle un skatuve atjaunota, pateicoties viņam. Grūtupa ieguldījums Dobelē pārsniedzis 70 000 latu.

Tie, kas pazina advokātu un rakstnieku Andri Grūtupu, piekritīs šis vīrs savu dzīvi un likteni veidoja pats. Tāpēc nav pārsteigums, ka, negribēdams vairs ciest slimības radītās sāpes, viņš arī pats pielika punktu.

Pirms diviem gadiem viņš Vecajai Svētās Ģertrūdes baznīcai Rīgā pasniedza iespaidīgu dāvanu 1,2 tonnas smagu un vairāk nekā 10 000 latu vērtu akmens svečturi. "Vecums nāk," par pamudinājumu ziedot pasmējās Grūtups, kurš 2011. gada vasarā bija pievienojies šā dievnama draudzei un ziedojis ap 30 000 latu baznīcas fasādes un ērģeļu atjaunošanai. Ikdienā viņš nebija nav čakls baznīcā gājējs: "Šad tad ieeju, esmu atbalstītājs. Pirms pieciem vai sešiem gadiem Kurzemē nokristījos, veselības stāvokļa dēļ man ieteica to izdarīt."

Asa mēle

"Pirms vainot valsti, citus vai apstākļus, vispirms vaino pats sevi," tāds bija Andra Grūtupa uzskats.

Grūtups varēja izteikties ļoti asi un no saviem vārdiem neatkāpās. Aizbraucējus no Latvijas viņš reiz nosauca par salašņām un vēlāk izteicās: "Es nevaru viņus citādi vērtēt, grib viņi to vai ne. Ir pat tādi,

kam te ir dzīvoklis un darbs, bet viņus kaut kas dīda neapmierinātība vai mazvērtības sajūta -, un tad skrien pa to pasauli melnus darbus darīt. Varbūt piecas kapeikas vairāk saņem, bet cik zaudē?"

Grūtups gan nenoliedza, ka tā bija milzīga Godmaņa un dtu valdības vadītāju vaina kurss uz "rūpniecības nonicināšanu un neattlstlšanu". Tomēr arī uzsvēra: "Mana filozofija ir pirms vainot valsti, citus vai apstākļus, vispirms vaino pats sevi. Es saprotu, ka sociālismā bija tikai valsts uzņēmumi un savu dibināt nevarēja. Bet tagad ir brīvība, tikai neprotam to izmantot un atkal gribam kalpot svešiem kungiem."

Bet arī neaizmirsīsim, ka pirms daudziem gadiem Grūtups ieteica par premjeru Andri Šķēli, vēlāk nosauktu par Kampēju, kurš pratās ne bez advokāta juridiska atbalsta privatizēt Latvijas lielākos pārtikas uzņēmumus kurus vēlāk pārdeva Krievijas biznesam. Nacionālās buržuāzijas ideja klusu izčākstēja…

Latviešu patriots ar krievu saknēm

Tagad tikai palicēju ziņā ir, vai turpināt Grūtupa aizsākto tradīciju reizi gadā rīkot saviem radiem un dzimtas draugiem lielu saietu. "Es visu finansēju, tas ir diezgan grandiozs pasākums, ļoti skaistā vietā, Inčukalnā pie Gaujas. Piedalās ap 60 cilvēku, uzceļam milzīgu telti, notiek grandiozs koncerts un salūts, protams, kārtīgi klāti galdi, tosti, uzrunas un atmiņas, cienījami un prestiži," stāstīja Grūtups.

Viņu ļoti interesēja dzimtas vēsture, intensīvi meklēja radus Krievijā, kuriem bija Filatovu uzvārds. "Pēdējās ziņas apraujas 1941. gada 26. jūlijā, kad viens no Filatoviem pazuda bez vēsts Možaiskā, Piemaskavā, bija vāciešu uzbrukums, viņu mobilizēja."

Radurakstu paradokss Grūtups bija Latvijas patriots, bet viņa vectēvs Ņikita Filatovs Krievijas. "Vectēvs ieradās Latvijā 1905. gada decembrī īpašās vienības sastāvā apspiest revolucionārus," atklājis Grūtups.

"Pēc demobilizācijas Kurzemes guberņā viņš sāka strādāt valsts pārvaldē, iepazinās ar manu vecomāti un apprecējās. Viņš Pirmajā pasaules karā brīvprātīgi pieteicās armijā, apsaldēja nieres un 1915. gada janvāri hospitālī nomira."

* * *

Pirms diviem gadiem intervijā žurnālam Kas Jauns Grūtups uz jautājumu, kā pašam šķiet vai viņam ir vairāk draugu vai ienaidnieku, atbildēja: "No tiem, kam ir attieksme, 60 procenti varētu būt draugi, 40 ienaidnieki, turklāt no tiem 40 procentiem kādi desmit varētu būt nikni ienaidnieki. Kā jau tas sabiedrībā ir, netrūkst skauģu…"

MĀRIS PUĶĪTIS